

PETRI, Franz (Wolfenbüttel 22 februari 1903 – Hamburg 8 maart 1993).

Studeerde van 1921 tot 1925 in Berlijn geschiedenis, Duits en wijsbegeerte en was na zijn doctoraat werkzaam aan wetenschappelijke instituten in Wenen, Marburg en Frankfurt. Door zijn promotor Dietrich Schäfer was zijn aandacht gevestigd op de geschiedenis van de westelijke Duitse grensgebieden en van de Germaans-Romaanse taalgrens. Die belangstelling bracht hem naar België waar hij van 1930 tot 1935 met een beurs in Brussel vertoefde en aan de Katholieke Universiteit Leuven studeerde. De vrucht van dit verblijf was het in 1937 verschenen werk *Germanisches Volkserbe in Wallonien und Nordfrankreich* over de Frankische kolonisatie in de vroege Middeleeuwen en het ontstaan van de taalgrens. Vanuit een christelijk-conservatieve bezieling ijverde Petri gedurende zijn Brusselse jaren voor Duits-Belgische verzoening. Dat was voor hem het motief om zich bezig te houden met de omstandigheden van de Duitse inval in augustus 1914, met name de slachtpartijen op Belgische burgers die van Duitse kant werden gerechtvaardigd als represailles tegen sluipschutters. Hij kwam tot de conclusie dat de Duitse bewering van een Belgische 'franc-tireur-oorlog' onhoudbaar was. Ruim een kwarteeuw later bracht Petri samen met de Leuvense hoogleraar Fernand Mayence een commissie bijeen van zes Duitse en Belgische historici die het geschil uiteindelijk bijlegde.

Als deskundige voor Belgische en Nederlandse geschiedenis werd Petri in 1935 assistent en in 1938 adjunct-directeur aan het Deutsch-Niederländisches Institut in Keulen. Hij raakte er betrokken bij de activiteiten van de vooroorlogse Duits-Vlaamse Arbeidsgemeenschap (DeVlag). Op de Duits-Vlaamse cultuurdagen in september 1937 hield hij een voordracht en was tussen februari en december 1938 Duits hoofdredacteur van het tijdschrift *De Vlag*. Hijzelf getuigde na de oorlog dat hij in die jaren tot ongeveer 1938 'bepaalde sympathieën' koesterde voor het nationaal-socialisme. Een breuk met het regime voltrok hij evenwel ook later niet. In de oorlog bleef hij tot op het laatst overtuigd van het Duitse gelijk en hoopte op een Nieuwe Orde in Europa onder Duitse leiding. In zijn publicaties bewees hij menige lippendienst aan de toen gangbare terminologie. Inhoudelijk nam hij weliswaar afstand van een zuiver nationaal-socialistische visie doordat de 'Germaanse' conceptie die hij met het oog op de geschiedenis van de Nederlanden hanteerde, cultureel en niet rassenkundig getint was. Maar ook op dat punt was hij niet altijd even consequent. Gedurende de oorlog beklemtoonde hij nu en dan sterker het belang van raskenmerken als grondslag van een bijzondere Duits-Nederlandse verhouding. Wel trachtte hij over het algemeen zijn wetenschappelijke reputatie te vrijwaren tegen politieke aanspraken. Uiteraard was

zijn *Germanisches Volkserbe* waarin hij de vroegmiddeleeuwse Germaanse aanwezigheid bezuiden de hedendaagse taalgrens belichtte, bijzonder vatbaar voor politieke interpretatie. Petri wees zulke interpretaties altijd, ook in het publiek, van de hand.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij van 1940 tot 1944 Referent für Volkstum, Kultur und Wissenschaften beim Militärbefehlshaber in Belgien und Nordfrankreich. Door zijn wetenschappelijke activiteiten en zijn engagement in DeVlag was hij de geknipte figuur daarvoor. Hij werd belast met onderwijszaken, het toezicht op de universiteiten, de **taalwetgeving** en meer algemeen de nationaliteitenkwestie waarover hij ook historisch-politieke rapporten schreef voor het bezettingsbestuur. Petri zag in de gebrekkige toepassing van de taalwetgeving door de Belgische autoriteiten een invalshoek voor het Duitse bestuur om door tastbare verbeteringen op dit vlak de sympathie van de Vlamingen te winnen. Petri steunde Reeder in diens politiek om van het VNV een bevoorrechte partner te maken. Toen de DeVlag zich ontpopte als politieke concurrent, pleitte hij voor een 'indamming'. In juli 1941 schreef Petri een tegenrapport bij een verzoekschrift tot Adolf Hitler waarin de Frans-Vlaamse priester Jean-Marie Gantois eind 1940 de aanhechting had geëist van Noord-Frankrijk tot aan de Somme bij een Groot-Germaans Rijk.

De geschiedenis van de Nederlanden bleef ook na de oorlog het werkterrein bij uitstek van de hoogleraar die van 1951 tot 1961 directeur was van het Provinzialinstitut für westfälische Landes- und Volkskunde in Münster en daarna tot 1968 van het Institut für geschichtliche Landeskunde der Rheinlande in Bonn. Tot in zijn laatste levensjaren bleef Petri contacten onderhouden in Vlaanderen. Zijn wetenschappelijke verdiensten voor de Nederlanden zag hij in 1970 bekroond met de **Joost van den Vondelprijs**.

WERKEN: 'Neuere Arbeiten zur Geschichte des belgisch-niederländischen Raumes', in *Rheinische Vierteljahresblätter*, jg. 4 (1934), p. 86-105 en jg. 9 (1939), p. 154-160; - *Germanisches Volkserbe in Wallonien und Nordfrankreich. Die fränkische Landnahme in Frankreich und den Niederlanden und die Bildung der westlichen Sprachgrenze*, 2 dln., 1937; - 'Zur Deutung der niederländischen Geschichte', in *Rheinische Vierteljahresblätter*, jg. 7 (1937), p. 284-288; - 'Die Volksgeschichte der Niederlande als germanisch-deutsche Forschungsaufgabe', in *Deutsches Archiv für Landes- und Volksforschung*, jg. 2 (1938), p. 310-325; - 'Um die Volksgrundlagen des Frankenreiches', in F. Steinbach und F. Petri, *Zur Grundlegung der europäischen Einheit durch die Franken*, 1939, p. 17-64; - 'Römerstrassen und germanische Landnahme', in *Zeitschrift für Namenforschung* (1941), p. 15-32; - 'Zum Stand der Diskussion über die Fränkische Landnahme und die Entstehung der germanisch-romanischen Sprachgrenze', in *Rheinische Vierteljahresblätter*, jg. 15 (1950-1951), p. 39-68; - 'Die früheren Habsburger in der niederländischen Geschichte', in *Bijdragen en Mededelingen van het Historisch Genootschap te Utrecht*, jg. 72 (1958), p. 11-46; - 'Zur Einführung', in P. Geyl, *Die Diskussion ohne Ende*, 1958; - met P. Scholler, 'Zur bereinigung des Franktireurproblems vom August 1914', in *Vierteljahreshefte für Zeitgeschichte* (1961), p. 234-248; - met W. Jappe Alberts, *Gemeinsame Probleme*

deutsch-niederländischer Landes- und Volksforschung (Bijdrage van het Instituut voor Middeleeuwse Geschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht, nr. 32, 1962); – *Die Kultur der Niederlande* (Handbuch der Kulturgeschichte, 1964); – ‘Zur Flamenpolitik des 1. Weltkrieges. Ungelöste Fragen und Aufgaben’, in *Dauer und Wandel der Geschichte. Festgabe F. Kurt von Raumer* zum 15. Dez. 1965, 1965, p. 513-536; – ‘Belgien, Niederlande, Luxemburg von der Krise 1867 bis zum Ende des 1. Weltkrieges’, in *Handbuch der europäischen Geschichte*, VI, 1968, p. 466-493; – ‘Vom deutschen Niederlandebild und seinen Wandlungen’, in *Rheinische Vierteljahresblätter*, jg. 33 (1969), p. 172-196; – ‘Mass und Bedeutung der reformatorischen Strömungen in den niederländischen Maaslanden im 16. Jahrhundert’, in *Reformation und Humanismus. Robert Stupperich* zum 65. Geburtstag, 1969; – *Territorienbildung und Territorialstaat im 14. Jahrhundert im Nordwesten*, 1970.

LITERATUUR: I. Schöffers, *Het nationaal-socialistische beeld van de geschiedenis der Nederlanden*, 1956; – *Landschaft und Geschichte. Festschrift für Franz Petri zu seinem 65. Geburtstag*, 1970; – H. Hessels, ‘Duitse visie op Vlaanderen. Prof. dr. Franz Petri, een man die ons land dient’, in *Spectator* (1 januari 1977), p. 81-83; – A. de Jonghe, ‘Het vraagstuk Brussel in de Duitse Flamenpolitik 1940-1944’, in *Acta van het colloquium ‘Onderzoek naar de Brusselse taalstoestanden’* (Taal en Sociale Integratie, nr. 4, 1981), p. 405-443; – F. Meire, ‘De DeVlag voor mei 1940’, in *BTNG*, jg. 13, nr. 2-3 (1982), p. 419-466; – H. Lademacher, ‘Franz Petri zum Gedächtnis’, in *Rheinische Vierteljahresblätter*, jg. 57 (1993), p. 7-19; – K. Ditt, ‘Die Kulturraumforschung zwischen Wissenschaft und Politik. Das Beispiel Franz Petri (1903-1993)’, in *Westfälische Forschungen*, jg. 46 (1996), p. 73-176.

WINFRIED DOLDERER